

JUBILEJ AGRONOMSKOG GLASNIKA
(50 izašlih godišta 1930 — 41. i 1951 — 88.)

AGRONOMY JOURNAL'S JUBILEE
(50 volumes 1930 — 41. and 1951 — 88.)

F. Šatović

1. UVOD

U starih Hebreja jubilej je bio poljoprivredno slavije agrarne reforme objavljivano trubom (jobel) svake 50. godine kada je dijeljeno zemljište na korištenje svakome jednaki dio. (Na današnjim jubilejima najčešće po potrebi skraćenim ali uz bučnije trube dijele se bogati pokloni onima koji već puno imaju da bi imali još više.

Naš poljoprivredni časopis *Agronomski glasnik* ovim brojem završava 50. godišta i na svom jubileju (bez trube) objavljuje ovim preglednim prikazom i bibliografijom 2970 članaka da ih dijeli na korištenje svim zainteresiranim agronomima i neagronomima i svakome prema potrebi.

Prvi broj *Agronomskog glasnika* objavljen je 1930. godine u Zagrebu kao službeno glasilo Saveza Udruženja Jugoslavenskih Agronoma (S. U. J. A.) koji su krajem 1929. godine osnovali Udruženje Agronoma u Zagrebu sa Sekcijom u Ljubljani i Udruženje Jugoslavenskih Agronoma u Beogradu i to spajanjem njihovih glasila: *Gospodarske smotre* u Zagrebu i *Agronomskog pregleda* u Beogradu. Članci su prema želji autora štampani latinicom ili ćirilicom i hrvatskim ili srpskim ili slovenskim jezikom.

Na I kongresu jugoslavenskih agronoma održanom 23. i 24. ožujka u Zagrebu osnovano je Udruženje Jugoslavenskih Agronoma u Beogradu (U. J. A.) koje se dijeli na 10 Selekcija za područja 9 banovina i područje Uprave Beograda. Od broja 5. u 1932. godini do broja 3. u 1941. godini izlazilo je u Beogradu.

Od 1951. godine izlazi ponovo u Zagrebu kao stručno glasilo Društva poljoprivrednih inženjera i tehničara Narodne Republike Hrvatske osnovanog 21. svibnja 1950. prvog samostalnog agronomskog društva u novoj Jugoslaviji izvan Društva inženjera i tehničara sviju struka. Društvo nastavlja rad Agronomске sekcije društva inženjera i tehničara NRH osnovanog 1945. godine.

Od broja 1. u 1953. godini *Agronomski glasnik* je časopis za poljoprivrednu proizvodnju i ekonomiku i glasilo Saveza Poljoprivrednih inženjera i tehničara u NR Hrvatskoj.

U 50 objavljenih godišta časopisa s 347 svezaka štampano je 2970 radova uz veći broj kraćih prikaza i vijesti na 31 060 stranica.

Agronomski glasnik je počeo izlaziti kao agronomsko društveno glasilo da bi danas postao najrašireniji poljoprivredni znanstvenostručni časopis u Hrvatskoj. On je ogledalo razvoja svih agronomskih djelatnosti i svih grana poljoprivredne proizvodnje ne samo u Hrvatskoj već u čitavoj Jugoslaviji. U njemu su uvijek surađivali agronomi iz svih krajeva Jugoslavije. *Agronomski glasnik* je utjecao na razvoj današnjih brojinih specijaliziranih časopisa kao što su i njegovu pojavu omogućile različite periodične publikacije s poljoprivrednim poukama, poljoprivredni listovi i časopisi. Mnogobrojni radovi objavljeni u *Agronomskom glasniku* od 1930. godine do danas nemaju samo povijesno značenje za razvoj djelatnosti agronomskih organizacija, naše poljoprivrede i agronomskih znanosti već su i danas vrlo korisni jer sadrže opažanja, podatke i razmatranja poljoprivredne proizvodnje u našim agroekološkim i društvenoekonomskim uvjetima bez čijeg poznavanja je nemoguć razvoj ni naših agronomskih znanosti ni naše poljoprivrede.

2. POČECI POLJOPRIVREDNE PERIODIKE U HRVATSKOJ

Već sredinom 17. stoljeća pojavljuju se u Zagrebu pučki kalendari pisani narodnim jezikom koji osim slika poslova po mjesecima donose i poljoprivredne pouke.

Prvi sačuvani hrvatski kajkavski kalendar je iz 1653. godine. Od 1691. godine ga uređuje Pavao Ritter Vitezović (Senj, 7. I 1652 — Beč, 20. I 1713), kratkotrajni posjednik imanja Ščitarjevo, povjesničar, učenik leksikografa i hrvatskog kajkavskog pisca Juraja Habelića.

Kalendar od 1698. godine ima naziv: Zoroašt hrvacki aliti mesečnik i dnevnik gospodski i gospodarski, a zatim: "Mesečnik hrvacki gospodi, gospodarom i vsake vrsti ludem obojega stana i spola za vsako vreme, priliku i želu kruto hasnoviti i potriban za leto Gospodna našega 1705." U njemu je i Priručnik aliti razliko mudrosti cvitje (zbirka stihovanih poslova i mudrih izreka).

Vitezović je prihvatio načelo da glas treba pisati jednim istim grafičkim znakom. To kasnije prihvaćaju za ćirilicu Sava Mrkalj (1810) u Hrvatskoj i Vuk Karadžić (1814) u Srbiji. Uvođenjem dijakritičkih znakova Vitezović je preteča Ljudevita Gaja, koji je to uspješnije proveo. Počevši kao čakavac kolebao se između čakavštine i kajkavštine približio se štokavštini i izgradio koncepciju da sva tri dijalekta sačinjavaju leksičku bazu hrvatskog jezika a sve koji govore tim narječjima je smatrao Hrvatima. Karadžić je kasnije za osnovu srpskog jezika prihvatio štokavsko narječje južnog ijekavskog govora iako je sve koji govore svim tim narječjima smatrao Srbima. Međutim danas vidimo da ekavska većina u Srbiji nije prihvatila ijekavicu a riječi čakavskokajkavske većine u Hrvatskoj sve više ulaze u leksičku osnovu ne samo govornog jezika. Važnost i korist svih narječja pokazuje i razvoj poljoprivrednih publikacija u Hrvatskoj od kalendara s gospodarskim poukama do gospodarskih priručnika kao i od prvih novina i listova do stručnih i znanstvenih časopisa.

2. 1. Kronologija hrvatskih kalendara s gospodarskim poukama

1653. Kalendar Mesečnik hrvatski donosi i poljoprivredne pouke osim slika poslova po mjesecima.

1698. Zoroašt hrvacki aliti mesečnik i dnevnik gospodski i gospodarski. Izdao Vitezović Pavao u Zagrebu.

1705. Mesečnik hrvacki gospodi, gospodarom i vsake vrsti ljudem obojega stana i spola z vsako vreme priliku i želju kruto hasnoviti i potriban. Izdao P. Vitezović.

1766. Kalendar na razgovor Ilirah za godinu 1766. To je najstariji sačuvani slavonski kalendar štampan u Budimu.

1794. Kućnik što svakog miseca priko godine u polju, u brdu, u bašći, oko marve i živadi, oko kuće i u kući činiti i kako si zdravlje razložno uzdržati ima. Poučno-gospodarski kalendar u stihovima Josipa Stipana Relkovića. Štampan u Osiku.

1821. Horvatki kalendar (kasnije Varaždinski) donosi priloge "V pamet jemanja za poljodelavce"

1834. Danica zagrebačka s prilogom "Tolnačnik hižni vsakovrstneh na hasen i prikraćenje vremena služeci" Izdao Kristianović Ignac vu Zagrebu.

1862. Dragoljub. Kalendar izdaje Đuro. S. Deželić a donosi članke iz poljoprivrede.

1870. Danica, pokrenuta od Društva svetojeronimskog.

1902. Božićnica. Hrvatski seljački kalendar u redakciji Antuna Radića.

1926. Džepni gospodarski kalendar. Uređuje i izdaje Vinko Mandekić. Stručnim sadržajem, džepnim formatom i Frangeševim sijačem na crnim koricama Mandekićev kalendar je postao priručni molitvenik seljačkih gospodara za svakodnevne poslove. Do svoje smrti 1979. godine u 96. godini života Mandekić je uredio 55 godišta a objavljene su 22 000 stranica u preko 500 000 primjeraka. Preteča je brojnih stručnih kalendara i specijaliziranih poljoprivrednih priručnika.

Od 1969. do 1980. izdavao ga je SPITH-e u Knjižnici priručnika Agronomskog glasnika.

2. 2. Kratka kronologija listova i časopisa

Prve hrvatske novine Kraljski Dalmatin koje izlaze od 1806—1810. u Zadru za Napoleoneve vlasti donose i pučkoprosvjetne poljoprivredne članke koji su zapravo prijevodi s talijanskog. Urednik je bio Bartolo Benincasa inicijator prve čitaonice u Hrvatskoj (Družba od čtenja, Zadar, 1807)

Prvi hrvatski književni i kulturnoprosvjetni časopis Danica horvatska, slavonska i dalmatinska (kasnije ilirska) koji je pokrenuo Ljudevit Gaj u Zagrebu 1835. godine objavljuje i članke o poljoprivredi. Ilirska čitaonica osnovana 1838. je potakla osnivanje "Društva izobraženih djelovnih gospodara i učenih ljudi koji se zabavljaju s pomoćnim gospodarstva znanosti".

Krajem 1841. godine "140 uglednih hrvatskih gospodara osniva Hrvatsko-slavonsko društvo", koje od 1842. godine izdaje "List mjesečni" naš prvi poljoprivredni list. Cilj mu je "rasprostranjivati sve znamenite i hasnovite sastavke iz različitih časopisih gospodarskih i misli, prineske i podloge članovih na svjetlo davati". Prvi urednik je književnik Dragutin Rakovac, najpraktičniji širitelj iliristva, koji je 1842 pisao: "znamo i izkustvo nas uči da Hrvat za naš jezik srbsko ime ni Srbljin hrvatsko ime nikad primit neće, jer brat bratova gospodstva ne trpi". Od 1855 se naziva Gospodarski list a uređuje ga Ljudevit Farkaš Vukotinović, političar, književnik i prirodoslovac.

Gospodarski list spada među najstarije poljoprivredne listove u svijetu a uz manje prekide izlazi do danas. Preteča je naših brojnih stručnih općepoljoprivrednih i specijaliziranih listova. Među prvima su ga slijedili "Gospodar" (Zagreb, 1875—1907) uređuje gospodarski pisac Dragutin Stražimir, "Gospodar" (Osijek, 1877—1902), kojeg izdaje Slavonsko gospodarsko društvo i "Gospodarski poučnik" (Šibenik i Zadar, 1881—1899), koji uređuje agronom Petar Biankini.

U Gospodarsko-šumarskom učilištu Križevci osnovanom 1860. godine osniva se 1885. Gospodarsko biljevište i pokušalište, koje je začetak buduće Postaje za proizvodnju i selekciju bilja, a 1887. počinje izlaziti za ravnatelja Gustava Vichodila povremeni časopis "Vistenik za gospodarstvo i šumarstvo" koji objavljuje "uspjeh vlastitoga istraživanja". Kasnije ga uređuje Ivan Potočnjak, a do 1890. je izašlo 16 svezaka s 988 stranica.

Osnivanjem Postaje za istraživanje i kontrolu sjemenja 1893. godine (danas Zavod za ispitivanje sjemena Instituta za oplemenjivanje i proizvodnju bilja Fakulteta poljoprivrednih znanosti Sveučilišta u Zagrebu), Bakteriološkog zavoda 1901. i Agrikulturnokemijskog zavoda 1902. omogućen je znanstveni rad i preustrojstvo križevačke škole u Više gospodarsko učilište (1902—1919).

U 1919. godini počinje izlaziti "Gospodarska smotra" naš prvi poljoprivredni znanstveni časopis. Uređuju ga profesori Andrija Lenarčić (1909—1913), Gustav Bohutinsky (1913—1914) i Ljudevit Prohaska (1914—1919). Objavljeno je ukupno 10 svezaka sa 2368 stranica.

Gospodarska smotra prestaje izlaziti 1919. godine kad prestaje rad Višeg gospodarskog učilišta u Križevcima, jer je od njega i Šumarske akademije (osnovane 1898. godine u Zagrebu) osnovan Gospodarsko-šumarski fakultet u Zagrebu. Obnovljena je najprije kao glasilo Udruženja Agronoma u Zagrebu 1929. godine, a zatim 1939. Kao naučni časopis Gospodarsko-šumarskog fakulteta u Zagrebu pod naslovom: Poljoprivredna naučna smotra a urednik je Pavao Kvakani (danas Poljoprivredna znanstvena smotra. Bibliografija radova je objavljena broju 75. za 1986. godinu)

U 1923. godini počinje izlaziti u Beogradu Glasnik ministarstva poljoprivrede i voda kao službeni organ i stručni list u kome su štampani stručni radovi, značajniji referati i duže monografije. Do kraja 1933. godine izašla su 44 sveska. Od 1. januara 1934. izlazi kao striktno službeno glasilo Ministarstva Poljoprivrede, a ministarstvo počinje izdavati časopis Arhiv ministarstva poljoprivrede s podnaslovom Smotra naučnih poljoprivrednih radova. Uređuje ga dr. Branko Pešić referent Ministarstva. (danas Arhiv za poljoprivredne nauke koji izdaje SPITJ-e)

3. PRVA UDRUŽENJA AGRONOMA I NJIHOVA PRVA GLASILA

Inicijativom nastavnika zagrebačkog fakulteta na osnivačkoj skupštini 17. veljače 1924. je 35 članova osnovala Udruženje agronoma u Zagrebu. Predsjednik je profesor Dr. Oton Frangeš, a tajnik njegov asistent dr. Stjepan Poštić. Početkom 1926. broji 106, a krajem 1927. ima 155 članova.

Sl. 1. Prof. dr. Oto Frangeš (S. Mitrovica, 5. IV. 1870 — Zagreb, 30. VII. 1945) prvi predsjednik Udruženja Agronoma u Zagrebu osnovanog 17. veljače 1924. godine. Diplomirao u Beču i doktorirao u Leipzigu. Od 1891. asistent u Križevcima, od 1893. povjerenik za gospodarstvo kr. z. vlade u Zagrebu, od 1911. u Sarajevu, od 1917. u ministarstvu financija u Beču, od 1919. stručni ravnatelj Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva, od 1919/20. predaje na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu agrarnu politiku, gospodarsku upravu i taksaciju, gospodarsku trgovinu, zadrugarstvo i povijest i literaturu gospodarstva. Od 6. januara 1929. do ostavke 1931. je ministar poljoprivrede u Beogradu a zatim senator do 1937. Izradio brojne zakone. Protivio se agrarnoj reformi. Plodan agrarno-ekonomski pisac. Pridonio razvitku ekonomike poljoprivrede u nas. (v. EJ sv. 4 str. 253. i AG 6/1940)

Druga glavna skupština Udruženja agronoma u Zagrebu održana je 17. i 18. lipnja 1928. Broj članova je povećan na 173. Za predsjednika je ponovno izabran Oton Frangeš, za potpredsjednika Ivan Ritig i tajnika Karlo Šoštarić-Pisačić. Referati pročitani na skupštini objavljeni su u posebnoj publikaciji koja sadrži:

Prof. Dr. Oton Frangeš: O djelokrugu i radu naših poljoprivrednih fakulteta;

Dr. inž. Branko Horvat: Preduslovi za rad u narodu;

Inž. Ivo Ružička: Niža Poljoprivredna nastava;